

Rangaistuksen tuomitseminen ja syytteen nostaminen vanhentuneesta rikoksesta

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa havaittiin, että Pirkanmaan kärjäoikeus oli 15.5.2020 asiassa R 20/2206 antamallaan tuomiolla nro 20/117806 tuominnut vastaajan törkeän petoksen ohella 14.11.2016 - 29.5.2017 tehdystä identiteettivarkaudesta. Tekoa koskeva haaste oli annettu tiedoksi vastajalle vasta syyteoikeuden jo vanhennuttua 16.4.2020. Tarkastuksessa havaittiin myös, että syyteoikeus oli ollut mainitulta osin vanhentunut jo asian tullessa kärjäoikeudessa vireille 3.4.2020.

SELVITYS

Pirkanmaan kärjäoikeuden kärjätuomari A on antanut menettelystään selvityksen ja laamanni B lausunnon.

Länsi-Suomen syyttäjäalueen aluesyyttäjinä toimineet C ja D ovat antaneet menettelystään selvityksen ja apulaisvaltakunnansyyttäjä lausunnon.

TUOMION PURKU

Asian puheenjohtajana käräjäoikeudessa toiminut kärjätuomari A on pyytänyt korkeimmalta oikeudelta Pirkanmaan käräjäoikeuden 15.5.2020 asiassa R 20/2206 antaman tuomion nro 20/117806 purkamista siltä osin kuin vastaaja on syytekohtassa 2 tuomittu rangaistukseen identiteettivarkaudesta (tekoaika 14.11.2016 - 29.5.2017), vaikka syyteoikeus oli jo vanhentunut.

Korkein oikeus on purkanut 10.2.2021 antamallaan päätöksellä nro 213 edellä mainitun tuomion siltä osin kuin vastaajan syyksi oli syytekohtassa 2 luettu identiteettivarkaus (tekoaika 14.11.2016 - 29.5.2017) ja vastaajalle tuomitun yhteisen rangaistuksen osalta. Syyte kohtassa 2 hylättiin vanhentuneena ja asia palautettiin Pirkanmaan käräjäoikeuteen vastaajan syyksi tuomiolauselman kohdassa 1 luetusta rikoksesta tuomittavan rangaistuksen määräämiseksi.

RATKAISU

1 Sovellettavat säännökset

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus oli enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 38 luvun 9 a §:n mukaan identiteettivarkaudesta tuomitaan sakkoon. Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 6 §:n mukaan syyttäjän on nostettava syyte epäilystä rikoksesta, jos hän katsoo, että: 1) se on laissa säädetty rangaistavaksi; 2) sen syyteoikeus ei ole vanhentunut; ja 3) on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Lain 1 luvun 6 a §:n 1 momentin 1-kohdan mukaan syyttäjän on tehtävä päätös syyttämättä jättämisestä, jos syytteen nostamiselle 6 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset eivät täyty.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänään olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

2 Selvitys

2.1 Syyttäjien menettely

Kysymyksessä oleva rikosasia on lähetetty poliisilta syyteharkintaan Länsi-Suomen syyttäjälle 1.4.2020. Sisä-Suomen poliisilaitoksen asiassa tekemän 5680/R/114101/19 tutkintailmoituksen ja tutkinnan päätöksen mukaan identiteettivarkauden tapahtuma-aika on ollut 1.1.2016 - 9.12.2019. Syyttäjä on syyteharkinnassa päätenyt siihen, että tekoaika on ollut 14.11.2016 - 29.5.2017.

Asiassa syytteen nostanut aluesyyttäjä C on selvityksessään todennut, ettei ollut kiinnittänyt huomiota syytettä nostaessaan identiteettivarkauden vanhentumisaikaan, koska haastehakemuksella olleen törkeää petosta koskevan syytekohtan syyteoikeus oli ollut voimassa. Kyseessä on ollut inhimillinen erehdys. C on selvityksessään kertonut, että identiteettivarkaus ei ole vaikuttanut haastehakemukseen kirjattuun seuraamuskannanottoon eikä identiteettivarkauden syyksilukemisella ole hänen arvionsa mukaan ollut vaikutusta vastaajalle tuomitun kokonaisrangaistuksen pituuteen. Vastaajalle ei ole hänen näkemyksensä mukaan aiheutunut asiasta vahinkoa.

Syytettä käräjäoikeudessa ajanut aluesyyttäjä D toteaa selvityksensä, että on erehdyksen vuoksi jättänyt huomioimatta haastehakemuksen päivämäärän ja syyteoikeuden vanhentumisen identiteettivarkauden osalta. D on selvityksessään kertonut, että identiteettivarkaudella ei ole ollut vaikutusta käräjäoikeuden istunnossa hänen esittämään yhteiseen seuraamuskannanottoon. Myöskään vastaajalle tuomitun yhteisen ehdollisen vankeusrangaistuksen pituuteen syyksiluetulla identiteettivarkaudella ei D:n arvion mukaan ole ollut käytännön vaikutusta. Identiteettivarkauden asianomistaja ei ollut esittänyt vahingonkorvausvaatimusta, eikä vastaajalle ollut aiheutunut haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia virheestä.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut lausunnossaan, että on selvää, että oikeus syyttää vastaajaa identiteettivarkaudesta oli ollut vanhentunut, kun C oli nostanut tuota rikosta koskeneen syytteen. Apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan syytteen nostanut C ja vanhentunutta syytettä käräjäoikeudessa ajanut D ovat menetelleet asiassa virheellisesti. Apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa lausunnossaan, että arvioitaessa C:n ja D:n virheellisen menettelyn moitittavuutta, on kiinnitettävä huomiota siihen, että vastaajalle ei ole aiheutunut asiassa sen vuoksi perusteettomia täytäntöönpanotoimia tai muitakaan vahingollisia seuraamuksia.

2.2 Käräjätuomarin menettely

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjätuomari A on kertonut selvityksessään, että hän oli tuominnut asiassa vastaajan identiteettivarkaudesta, vaikka syyteoikeus oli ollut vanhentunut. Hän on todennut, että haaste asiassa on annettu vastaajalle tiedoksi 16.4.2020. Kyseinen identiteettivarkautta koskeva syyteoikeus on ollut kuitenkin vanhentunut jo asian tullessa käräjäoikeuteen vireille 3.4.2020.

A on myöntänyt toimineensa huolimattomasti. A:n mukaan rikosasia on ratkaistu istuntokäsittelyssä. Syyteoikeuden vanhentuminen on jäänyt häneltä asiaa käsitellessään ja ratkaistessaan huomaamatta, vaikka se olisi pitänyt havaita jo asian tullessa vireille. Pääkäsittelyssä huomio on kiinnittynyt vastaajan selvitykseen siitä, että hän on saanut sovittua asian asianomistajan kanssa. Tämä ei kuitenkaan olisi saanut johtaa tähän lopputulokseen.

Käräjäoikeuden laamanni on ilmoittanut, ettei hänellä ole syytä epäillä selvityksestä ja sen liitteistä ilmenevää tapahtumainkuvausta ja tapahtumien kulkua. Laamanni viittaa lausuntonaan selvityksessä esitettyyn.

3 Arviointi

3.1 Käräjätuomarin menettely

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraikaisun tekemiseen.

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta saattaa edellä kerrotun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Tapauksissa, joissa kyseisenlaisesta virheestä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena, on tuomarin menettelyä pidetty oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettui tavoin vähäisenä.

Vastaaja on nyt käsillä olevassa tapauksessa tuomittu toisen hänelle syyksi luetun teon ohella identiteettivarkaudesta yhteiseen 7 kuukauden mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Korkein oikeus purki tuomion vanhentuneen teon osalta ja palautti asian Pirkanmaan kärjäoikeuteen uuden rangaistuksen määräämiseksi. Uudessa ratkaisussa vastaaja tuomittiin toisesta hänen syyksi luetusta rikoksesta 7 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Kärjäoikeus katsoi uudessa ratkaisussa, että identiteettivarkaudella ei ole ollut vaikutusta tuomitun rangaistuksen pituuteen, koska se on ollut asiassa rangaistusarvoltaan hyvin vähäinen.

A:n virheellisestä menettelystä ei käytettävissäni olevien tietojen mukaan näin ollen ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle. Kyse on ollut käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden yksittäisestä syytekohtasta ja oikeudenkäynti on ollut toisen syytekohtan käsittelemiseksi tarpeellinen. Syyteoikeuden vanheneminen ei asiassa ole ollut seurausta A:n omasta menettelystä, sillä syyteoikeus oli ollut vanhentunut jo asian tullessa kärjäoikeudessa vireille.

Kun A:n menettely olisi rikosoikeudellisesti näin arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Tämän vuoksi hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuus-valvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa. Pidän virhettä kuitenkin siinä määrin vakavana, että annan hänelle jäljempänä mainitun laillisuusvalvonnallisen huomautuksen.

3.2 Syyttäjien menettely

C on nostanut asiassa syyteen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata toimittamalla kärjäoikeuteen 3.4.2020 vireille tulleen asian haastehakemuksen. Saadun selvityksen mukaan syytettä on sen jälkeen ajanut kärjäoikeudessa D.

Rangaistuksen vaatiminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on syyttäjän tehtävien ydinalueelle kuuluva ja vastaajan oikeusturvaa olennaisesti vaarantava, luonteeltaan vakava virhe.

Rikoksen syyteoikeuden vanhentumiseen ei ole liittynyt oikeudellista tulkinnanvaraisuutta ja se olisi ollut vaivatta havaittavissa. Asian siirryttyä poliisilta syyteharkintaan identiteettivarkauden tekoaika on ollut huomattavasti pidempi. Tekoaika on tarkentunut syyteharkinnan aikana ja viimeistään tuolloin C:n olisi tullut kiinnittää huomiota asian mahdolliseen vanhentumiseen.

Syyteoikeuden vanhentuminen on ollut myös C:n nostaman syyteen ajaakseen saaman D:n havaittavissa jo pelkästään rikoksen tekoajan ja haastehakemuksen päivämäärän perusteella ilman tarvetta selvittää sitä, milloin haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi.

4 Toimenpiteet

Käräjätuomari A on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta.

Aluesyyttäjät C ja D ovat menetelleet lainvastaisesti vaatiessaan vastaajalle rangaistusta vanhentuneesta rikoksesta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla A:lle, C:lle ja D:lle edellä kerrotusta menettelystä huomautuksen.

Lähetän päätökseni tiedoksi Turun hovioikeudelle ja valtakunnansyyttäjälle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Henna-Riikka Välinen